

MAYMUN TOPLUMLARI

HENRI de SAINT-BLANQUANT

Maymunlar tüm hayvanlardan daha bireycl olmakla beraber her türlü sosyal yapıyı gerçekleştirmişlerdir. Bu bakımdan bizleri ilk insan topluları konusunda aydınlatırlar.

Maymundan türeyen insan bugünkü evrimine nasıl ulaşmıştır? Geçirdiği aşamaları akıllara hayret verir. Maymunların toplumsal hayatlarında yapılacak bir inceleme ilkel insanların hayatlarına ait hatıra ve izler bulmağa yardımcı olabilir. Son zamanlarda «İnsanlık Gölgesinde» isimli bir kitap yayınlanmıştır. Eserde yazar Jane Goodall (BK. Bilim ve Teknik, sayı 18) Tanganika gölü civarında bir şempanze grubu üzerinde yaptığı gözlemleri anlatmaktadır. Bunlar doğrudan doğruya doğada yapılan gözlemlerdir. Hayvanat bahçelerinde ve laboratuvarlarda yapılan gözlemler hayvanların davranışları konusunda bizlere doğru bilgi sağlayamaz. Böyle yerlerde izlenen davranışlar normal olmayıp bozuk düzenli hareketlerdir. Bir maymun toplumu ancak kendi ortamında izlenebilir. Ortamından ayrı kalan hayvanlar tedirgin olurlar, dolayısıyla normal davranışlarda bulunamazlar. Bu fikri ilk

ortaya atan Amerikalı bilgin Clarence Ray Carpenter dir. Carpenter 1931 yılında Panamaya giderek oranın maymunlarını yerinde izlemiştir. Bu olay o zamanlar için fevkalâde bir yenilikti, bugün ise «Yerinde gözlem» usulü dünyanın her yerinde uygulanan yaygın bir sistemdir. Artık her maymun türü doğal yerinde incelenmekte, hatta aynı türden olup değişik bölgelerde yaşayan maymunlar ayrı bir araştırma konusu olmaktadır. Örneğin Babuen denen maymun türü Güney Afrikada, Doğu Afrikada, yağışlı orman bölgelerinde ve savan (bodur ağaçlı çayır) ortamında ayrı ayrı incelenmiştir. Makak türü Kuzey ve Güney Hindistanda, Japonyada ayrı ayrı izlenmiştir. Doğada yapılan gözlemler uzun zaman ve çok sabır isteyen gözlemlerdir. Jane Goodall, maymunları tedirgin etmeden onlara 20 metreye kadar yanaşabilmek için altı ay sarfetmiştir. Gözlemler sırasında, hayvanların gözlemciye alış-

Tanzaniada maymunlara ayrılan bölgede bir şempanze ailesi. Bu resmi çeken gözlemciler aylarca beklemek ve çok ihtiyatlı davranmak zorunda kalmışlardır. Ancak bu sayede gözlemcilerin varlığına alışan ve günlük hayatlarını aksatmayan maymunları normal davranışları ile tespit etmek mümkün olmuştur. Flo isimli anne dört yavrusu ile görülmektedir. Flo en büyük oğlu Faben'in bitlerini ayıklamakla meşguldür. İkinci oğlu Figan sere serpe istirahat etmekte, kız olan üçüncü yavrusu Fifi ise 3,5 aylık erkek kardeşi ile oynamaktadır. Faben ile Figan artık ergindirler, ama aile ile bağları kopmamıştır.

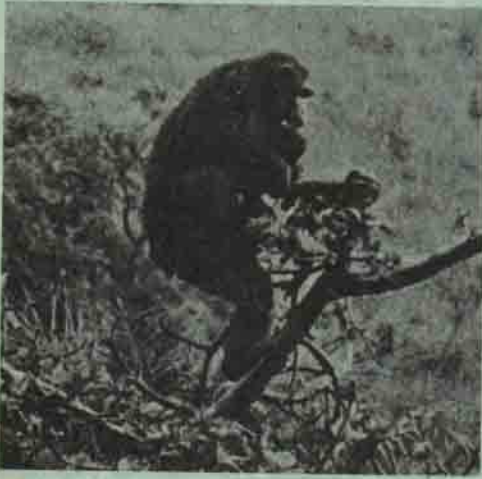
ması ve onun varlığını duydukları halde normal davranışlarını sürdürmeleri gerekir. Bu yüzden gözlemci çok sabırlı ve ihtiyatlı olmalıdır. Ayrıca gözlemci hiç bir şekilde maymunların yaşantılarına karışmaz, onların davranışlarını yönetemez, o ancak bekler, kendi kendine oluşan olaylar karşısında maymunların gösterdikleri tepkiyi izler. Böylesine bir gözlem ise aylarca sürebilir. Aslında maymun toplumlarını senelerce hatta birkaç kuşak izlemek gerekir, ancak o zaman yıllar boyunca o toplumda gelişen olaylar kaydedilebilir. Her maymun doğar, büyür, terbiye görür, toplumu içinde bir statü elde eder, statü değiştirebilir. Bazan dış etkenler davranışlarda değişmelere yol açabilir, böylelikle gözlem süresi uzadıkça uzayabilir. İngiliz araştırmacısı Hall bu konuda şöyle demektedir. «Eskiden altı ay sürmüş olan bir gözlem eksiksiz ve kesin bir araştırma sayılırdı. Bugün ise böyle bir çalışma ancak bir ön araştırma niteliğini taşır. Gerçek ve eksiksiz bir araştırma yerinde ve izlenen hayvanların yanbaşıda 2000 gözlem saati ister. Böylesine bir araştırma bile bazen yeterli olamıyor, çünkü araştırmalar git gide ayrı konulara bölünmektedir, örneğin bir maymun grubunda ilişkiler incelenirken ergin erkeklerin birbiri ile olan ilişkileri, ana yavru ilişkileri, ayrı ayrı izlenmekte, ilişki konusu böylelikle bütün ayrıntıları ile ele alınmaktadır. Yılların ilişkilerde getirebileceği değişiklikleri de hesaba katarsak o zaman gözlemlerin durmadan sürdürülmesi icap eder. Bu amaçla Gombe Stream yöresinde devamlı bir araştırma istasyonu kurulmuştur. İlk gözlemler oldukça uzun sürmüştür, çünkü maymunlarda diğer hayvanlarda görülmeyen ve işleri büsbütün karıştıran bir özellik vardır: değişkenlik, davranışta değişkenlik. Değişkenlik maymunlara öz bir karakterdir, çeşitli

maymun türlerinde grup halinde veya tek başına yaşayan maymunlarda her zaman izlenmektedir. Ayrıca maymunlar başka hayvanlara kıyasla daha bireyci olup daha özgür hareket ederler, bu bakımdan daha değişken ve önceden kestirilemeyecek davranışlarda bulunurlar. Karşılıklı ilişkiler daha çeşitli ve yoğundur. Bütün bu ayrıntılar maymunlardaki evrime işaret eden önemli özellikler olmakla beraber gözlemlerin daha yakından, daha titizlikle ve daha sakımlı olarak yapılmasını gerektirmekte, araştırma süresini uzatmaktadır.»

Maymunlar her türlü gruplaşmayı gerçekleştirmişlerdir. Maymunlardan «Galagos» türünde her dişinin yavruları ile oturduğu özel bir yeri vardır. Bir çok dişiye sahip olan erkek maymun her eşini kendi yuvasında ziyaret eder, fakat bütün dişilerinin yerini korur. Galagoslar görüldüğü gibi, sürü halinde olmayıp ufak üniteler halinde yaşamaktadır, henüz gruplaşma olmamıştır ama, toplum meydana gelmiştir. Daha gelişmiş «Babuen» türünde ise toplumsal bir düzen görmekteyiz, her babuen yaşadığı sürüde bir statüye sahiptir ve bu statüden daha yüksek veya daha alçak bir statüye geçebilir. İşin ilginç yönü toplumdaki statü sadece şahsî kabiliyet veya saldırganlık meselesi değildir, aynı zamanda doğuş ve çevre bu konuda etkili olmaktadır. Bazı babuenlerde bir çeşit asil sınıfı âdeta bir çeşit Mafia vardır, bunların üyeleri birbirini destekler ve birbirine yardım eder, sanki aralarında bir gelenek vardır. Şempanzeler arasında özgürlük büyüktür. Toplumda aşama sırası olmakla beraber, üyeler dedikleri gibi gruplarına katılırlar veya ondan ayrılırlar. Hindistanın güneyinde «Entel» türü yaşamaktadır. Entellerde dişiler ve erkekler ayrı sürüler halinde toplanmışlardır. Dişiler yavrularına bakarlar, başlarında lider olarak tek bir ergin erkek maymun bulunmaktadır. Erkek sürüsündeki maymunlar bazen dişilerin liderine saldırarak onu yerinden atarlar ve aralarından seçtikleri başka bir maymunu liderliğe oturturlar. Buna karşılık Hindistanın kuzeyinde ve Seylan adasında enteller, erkek dişi, büyük, küçük hep bir arada yaşarlar, ne aşama sırası ne de kavga vardır. Kenyada, Ambozeli yöresinde maymunlara ayrılmış bir bölge bulunmaktadır. Burda yaşayan Verve türü arasında aşama sırası çok önemlidir ve başa geçmek için sık sık kavgalar olmaktadır. Verveler topraklarına sahip çıkarlar ve onu korumak için vahşice dövüşürler. Öte

Üç ergin erkek babuen görmekteyiz. En dipteki saldırgan halli ile öbürlerini sindirmiştir. Bu arada ortadaki babuen hasta olan bir yavruyu himayesine almış, onu tehlikeden korumağa çalışmaktadır.

Anne şempanze koynunda yavrusu olduğu halde daldan dala geçmektedir. Yavru beş yaşına basmadan anasından ayrılamaz.

Babuen sürüsünün lideri öldürdüğü ceylanı yemmektedir. (NAİROBİ)

yandan Ugandada yaşayan verveler arasında aşama sırası yok gibidir ve bu konuda fazla kavga olmaz, erkekler bir sürüden diğerine kazasız belâsız geçerler. Maymunlardaki değişik toplum şekilleri nerden gelmektedir? Çevre faktörü mü buna sebep olmaktadır? Çevre farkı aynı türdeki maymunlar için söz konusu olabilir.

Amboseli'de maymunlara ayrılmış bölgede bir babuen sürüsü 35 veya 40 kilometre karelik bir alanda yaşamaktadır,

buna karşılık Uganda toprakları ancak 5 kilometre karedir. Bu iki bölgedeki babuen türleri değişik olmakla beraber aralarında birleşme ve çoğalma olabiliyor. Amboseli babuenleri savan bölgesinde yaşadıkları için daha zor hayat şartları ile karşı karşıyadırlar, yiyeceklerini elde etmek için uzun yollar aşmak mecburiyetindedirler, Uganda bölgesi ise ağaçlıktır, burdaki maymunlar karınlarını kolaylıkla doyurabildikleri için uzaklara koşmağa ihtiyaç duymazlar, istirahat etmek, oyna-

mak ve kaşınmak için bol bol vakitleri olur. Amboseli maymunları devamlı olarak yiyecek peşinde koştukları için oyalanamazlar, bu bakımdan sürünün gerisinde kalan tembel arkadaşları beklemezler, onları kendi kaderleri ile başbaşa bırakıp yollarına devam ederler. Ayrıca zor hayat şartları onlarda saldırganlığa sebep olur.

Halbuki Uganda maymunları için durum böyle değildir, sürüler geride kalmış arkadaşları beklerler, karşılıklı ilişkiler daha yumuşaktır. Etiopia'da değişik ortamlarda yaşayan aynı tür babuenler arasında da böyle farklar görülmektedir. Kolay orman ortamında yaşayan babuenler büyük, güçlü birçok gruplar halinde toplanmışlardır, her grupta birkaç erkek bulunmaktadır. Kırlık, çalılık veya yüksek bölgelerde yaşayan, dolayısıyla hayat şartları çetin olan babuenler arasında ise sosyal ilişkiler daha baskılı ve daha kısıtlıdır. Gelata ismi verilen bir babuenlerin sürüleri birçok büyük gruplardan meydana gelir, her grupta birçok dişi, fakat tek bir erkek vardır, dişisi ve üstünlüğü olmayan diğer erkek maymunlara gelince, onlar esas grupların çevresinde ayrı bir topluluk meydana getirirler. Böyle olmakla beraber hayat şartları değişip ortam ferahlayınca grupta tek erkek yerine birçok erkek bulunduğu görülmüştür. Demek ki bir dereceye kadar yaşanan ortam sosyal yapıyı etkileyebiliyor. Yiyecek konusu ile beraber emniyet faktörü de sosyal yapıyı şartlandırın önemli bir problemdir; örneğin ağaçsız yerlerde yaşayan babuenler bir yerden başka bir yere giderken belirli bir tertip halinde sıralanırlar: her erkek maymunun gruptaki statüsüne göre özel bir yeri vardır. Açıkta yani orman olmayan yerde yaşayan, tehlikelere göğüs geren sürülerde kurallar daha katı aşama sırası daha belirlidir. Aynı zamanda zorlukları yenmek için çare arama yeteneği gelişmekte, yeni yeni davranışlara yol açmaktadır. Yeni davranış, yeni çabalar bunlar üzerinde durulması gereken önemli konulardır çünkü evrimde bir aşamaya işaret ederler. Eski bir teoriye göre maymunluktan insanlığa geçiş maymunların ağaç ortamından ayrılması ile gerçekleşebilmiştir. Belirli bir zamanda bir maymun, ağaç ve dalların barınağından yoksun olunca, açıkta yaşamak zorunda kalmış ve bunu başarabilmiştir. Bu olay birçok yeni aşamaya sebep olmuştur: Maymun Dört ayak üzerinde dururken doğrulmuş, iki ayak üzerinde dik durmağa başlamıştır. Bunu başarınca alet kullanmağa ve yap-

mağa yetenekli olmuştur. Neticede sosyal yapısında da gelişmeler olmuştur, böylece açıkta kalan maymun birçok yenilikler sayesinde hayatını sürdürebilmiş, kendisi ve ileriki kuşakları için evrim hamleleri yapmıştır.

Açıkta yaşayan maymunlar gözlemciler için daha ilginçtirler, çünkü alışlagelmiş davranışlardan farklı davranışlar ve beklenmedik yetenekler gösterirler. Ortam yetenekler yaratmakta, gelişmeyi sağlamaktadır. Jane Goodall Gombe Stream'deki gözlemleri sırasında şempanzelerin çiçek saplarından faydalanarak beyaz karınca avladıklarını izlemiştir. Maymunlar önce çiçek saplarının yapraklarını ayıklamak ile işe koyulmuşlar, kalın buldukları sapları kabuklarını soyarak inceltmişlerdi. Başka şempanzeler sopa kullanarak karınca avlarlar, sopayı karınca yuvasına daldırarak üstünün karınca ile örtülmesini beklerler ve geri çekerler, bu şekilde karıncaların sokmasına karşı kendilerini korumuş olurlar. Sopalar kuru dallarda kurtçuk olup olmadığını anlamağa da yarar: maymun incecik bir sopayı kuru dalın bir deliğine sokup çıkarır ve koklar, aldığı kokudan dalda kurtçuk olduğunu sezerse, dalı kırar, içindeki kurtçukları çıkarır. Şempanzeler bilmedikleri, ne olduğunu anlamak istedikleri şeyleri de sopa ile yoklarlar, örneğin bir yılan kadavrasını sopa ile yoklarlar. Gombe Stream şempanzeleri ayrıca yapraklardan faydalanmasını bilirler, yapraklarla silinirler, pansıman yaparlar. Bundan başka yaprak ve otları ihtiyaca göre şekillendirerek kullanırlar. Yaprakları ağızlarında çiğneyip ezerler, bir nevi sünger haline getirirler, ağızları ile erimesedikleri su deliklerine bu süngerleri sokup suyu çeker sonra süngerleri emerek susuzluklarını giderirler. Aynı süngerleri yemek artıklarını sıyırmak için de kullanırlar. Şüphesiz şempanzeler diğer maymunlar gibi taş vs. atmasını bilirler, sopaları silah olarak kullanırlar. Arkadaşlarını yıldırma için iki boş tenekeyi birbirine çarparak gürültü çıkaran bir maymun bile görülmüştür. O sayede öteki şempanzeleri sindirmiş, sürüde lider erkek rütbesine yükselmiştir. Saydığımız davranışlar oldukça ilginçtir ama ormanda yaşayan şempanzelerin davranışları ile kıyaslanınca aradaki fark büsbütün göze çarpar: Uganda ormanlarında günde altışar saatten on iki saate kadar 170 gün gözlem yapmış olan iki İngiliz bilgini burda yaşayan şempanzelerde böyle hallere rastlamamışlardır; kolay hayat şartları yetenek-

Altı aylık erkek bir yavru olan Goblin annesinin eşliğinde tırmanma denemeleri yapmaktadır. Ağaç üzerinde on santimetre kadar tırmanmayı başarmıştır.

Flo'nun altı aylık yavrusu Flint artık annesinin sırtında durmayı bilmektedir.

lere ihtiyaç göstermiyordu. Ormanların dışında yaşayan maymunlara yan çevre maymunları ismini de verebiliriz, işte bu yan çevre ve konfordan uzak ortamda yaşayan maymunlar akıllarını kullanmağa itilmişlerdir. Burda şu soru aklımıza gelebilir: İnsanoglu da acaba bir yan çevre ürünü değil midir?

Orman içinde ve dışında yaşayan şempanzeler arasında başka ayrıntılara da rastlanmaktadır. Orman şempanzeleri bilhassa meyve ile beslenirler, bazen bitkilerin başka kısımlarını yerler, böcekler besinlerinde ancak yüzde bir yer alır. Orman dışında yaşayan maymunlarda başlıca besin gene meyve olmakla beraber, buna yaprak, tomurcuk, bazı çiçek ve tohumlar, ağaç kabuğu, fidan özü ilâve edilebilir. Yan çevre şempanzeleri aynı zamanda ağaçların reçineleriniyalayıp kurumuş liflerini çiğnerler, karınca, termit, tırtıl, arı kurtçuğu ve bal yerler. İcabında et yedikleri de olur: Kuş yuvalarından yumurta aşırıp yerler, yavru kuşların tadından hoşlanırlar. Nihayet yan çevre şempanzeleri avcıdır, Jane Goodall 40 şempanzelik bir grubun bir yıl içinde yirmiden fazla hayvan avladıklarını izlemiştir; başlıca avları antilop, yaban domuzu ve babuenerdi. Buna karşılık Uganda ormanlarında yaşayan şempanzeler hemen hemen sadece ot yiycidirler. Gözlemciler bu maymunların yolu üzerine bir yumurta bıraktıkları zaman, genellikle onu farketmezler bile. Amboseli'deki babuener arada bir ufak bir antilopu öldürüp yiyebilirler. Uzun zaman maymunların sadece ot yiyci oldukları sanılmıştı, halbuki bazen et yiyci de olabiliyorlar. Bu yaşadıkları ortama bağlıdır. Herhalde insan oğlu da aynı sebepten et yiyci olmuştur, ormanı terkedince besini için başının çaresine bakmak zorluğunu duymuş, daha açık göz ve daha saldırgan olmuş, avcılığa başlamıştır.

Ortam çok önemli bir faktör olmakla beraber maymunların tüm davranışlarını sadece ortama açıklayamayız, gelenek de davranışları etkiler: Etiopiada birbirine çok yakın bölgelerde yaşayan iki tür babuen vardır; bölgelerin farklı olduğunu kabul etsek bile, yakınlıkları dolayısıyla

hiç olmazsa sınırlar civarında çok büyük farklar söz konusu olamaz. Hal böyle iken komşu iki bölgede yaşayan babuen sürülerinin sosyal yapıları birbirinden tamamiyle farklıdır. Anubis türünde çok erkekli gruplar görülmektedir, Hamadryas'lara gelince onlar tek erkekli dişi sürüleri halinde toplanmışlardır. O tek erkek çok otoriter ve çok kıskançtır, başka bir erkeğin sürüye yaklaşmasına asla izin vermediği gibi dişilerden birinin uzaklaşmasına dahi tahammülü yoktur. İzlenimler bu sosyal yapının erkek maymunlar tarafından empoze edildiğini göstermektedir. Erkek maymun dişilere bir terbiye sistemi uygular ve sürüsündeki disiplini elde eder. Dört yaşına basan erkek maymun artık erginleşmiştir ve terbiyeci kesilmiştir. Dişiler, kendilerine kalsa daha serbest hareket ederlerdi. Aynı dişi maymunlar sosyal yapısı farklı ve daha serbest olan bir grupta bulduklarında, yeni ortamlarına genellikle hemen uyarlar, ama erkek maymunlar için bu söz konusu olamaz, onlar davranışlarını asla değiştiremezler. Acaba bir Hamadryas erkeği henüz erginleşmeden yani terbiyeci ve harem sahibi olmadan, henüz ufak iken Anubis sürülerine katılsa durum değişebilir mi? Bu soru ortaya boş yere atılmış değildir, bugün bilim yetişme çağı üzerinde önemle durmaktadır. Eskiden maymunların bir arada yaşaması sadece seks faktörü ile yorumlanır, dişilerin bütün yıl boyunca erkekleri kendilerine çektikleri düşünülürdü. Bugün ise dişilerin ancak senenin belirli zamanlarında döllenebilecekleri ve erkek maymunlar için yalnızca o zamanlarda çekici olabilecekleri anlaşılmıştır, yani cinsî bağ toplumsal hayatları için esas etken olamaz. Maymunlarda çeşitli sosyal yapı şekilleri görülmekle beraber hepsinde ortak bir özellik göze çarpmaktadır: Dişiler yavruları ile uzun süre yaşamaktadırlar, ana-yavru ilişkisi her türlü sosyal yapıda vardır, asla değişmez ve oldukça uzun bir süre devam eder. Gözlemler maymunlarda evrim aşaması yükseldikçe ana-yavru ilişki süresinin, dolayısıyla terbiye çağının uzadığını göstermektedir. İlkel maymunlarda yavru bir yıldan önce annesinden ayrılır, babuenerde bu dönem dişi yavrular için üç dört erkek yavrular için altı, yedi sene sürer. Şempanzeler beş yaşından önce annesiz dolaşamazlar, yedi, sekiz yaşlarına doğru büluğa ererler, dişiler on veya onbir yaşlarına doğru anne olurlar, erkekler sosyal statülerini ondört yaşlarına doğru sağlarlar. Ana-yavru iliş-

kisi sosyal yapının temeli olunca, çocukluk süresinin uzaması toplumsal hayatta birtakım etkiler yaratmaktadır: Babu- nelerde geleneklere, başka maymun toplu- mlarında ise eskiden sadece insanlara vergi zannedilen bazı özelliklere rastlanmakta- dır. Çocukluk süresinin uzamasıyla yavru- nu anneye bağlayan hisler yavru büyüdük- ten sonra da devam eder. Bazı toplumlarda memeden kesilen yavrunun gene çoğu zamanını annesinin yanında geçirdiği gö- rülür. Arada anne yeni bir yavru doğur- muş olabilir, bazen son iki, üç çocuğu ile hep birlikte yaşar, böylelikle aile yapısı ve bağı meydana gelir. Bunu yaratan çocuk- luk süresinin uzamış olmasıdır.

Dişi bir şempanze iki, üç yılda bir doğum yapar, halbuki üç yaşına basmış olan yavrusu henüz kendisinden ayrılamaz, altı yedi yaşındaki büyücek yavrunun bile ona ihtiyacı vardır. Böyle olunca dişi şempanze hakikâten ailenin annesi durumuna geliyor ve aile bağları ortaya çıkıyor. Anne yeni bir doğum yapınca, sürüdeki dişiler etrafına üşüşürler, doğan yavruyu görüp ellemek isterler. Ana maymun bazen kısa bir süre için yavrusunun bakımını diğer dişilere bırakabilir, bu işi çoğu zaman yeni doğan yavrunun ablası üstüne almaktadır. Uzmanlar kendi yavrusundan başka bebeklere bakan maymunlara «Teyze» ismini verirler, bu teyze tipine şempanzelerden başka türlerde de rastlanmaktadır, ama şempanzelerde hissi bağlar sürekli olmaktadır. Jane Goodall iki erkek maymunun dostluğuna tanıklık etmiştir: Bunlar ergin iki dosttur, sık sık beraber gezerler ve birbirlerine yardım ederler, kardeşirler (belki de üvey kardeş, çünkü aynı anneden gelmekle beraber babaları

farklı olabilir) bu dostlukları en ufak yaşlarındanberi süregelmektedir. Öte yandan biri erkek biri dişi iki kardeş vardır, anneleri öldüğündenberi birbirini asla terketmiyor, arada sırada el ele dolaşıyorlar. Dişi maymunlardan iyi veya kötü anneler olabiliyor, onların davranışları, yavrularının yetişmesi üzerinde önemli bir rol oynar. Yavrusu ile ilgilenen anne maymun onu ileriki hayatı için iyi hazırlamış olur. Bazı dişi maymunlar ilk doğumlarında şaşkına dönerler, yavrularına nasıl bakacaklarını bilmezler. Bazıları ise hemen anneliği başarılar, bunlar iyi yetişmiş maymunlardır, anneleri kardeşlerine bakarken seyrirci olmuşlar, onları taklit etmişler ve teyzelik yapmışlardır, bu bakımdan analık ödevini bilmektedirler Maymunların (insan hariç) başka hayvanlardan çok daha şahsiyet sahibi olmalarında terbiyenin payı büyüktür, onlar sadece doğuştan bazı karakterlere sahip olmakla kalmayıp, terbiye ile bazı kalıplara giriyor ve özellikler gösterebiliyorlar. Maymunlar bazı hislerinde ve onları ifade etmekte insanlara çok yaklaşmaktadırlar: Birbirlerine ellerini uzatırlar sarılırlar, heyecandan birbirlerine sarılı vaziyette zıplarlar, kompleksli olabilirler, fırtınalı havalarda tıpkı ilkel insanların yaptığı gibi çılgınca dans ederler.

Sözün kısası, bize ilkel insanların hayatlarına ait örnekler verirler. Jane Goodall kitabının sonunda sosyal davranışta- ki İnsan-maymun paralellliğini hatırlatır- ken, ortak bir dededen söz eder, öylesine bir dede ki hemcinsleri ile olan ilişkilerinde sarılır, tokalaşır, okşar ve öpüşürdü.

SCIENCE ET AVENIR'den
Çeviren: SELMA ONAT

MADDE EVRENİ KONUŞUYOR

MADDE AİLESİ

Dr. TOYGAR AKMAN

Evet, ben, düne kadar «cansız» diye tanımladığının «Madde» yim.

Oysa, ben de «canlı» yim. Ben, siz'den önce «var» dım. Siz'den sonra da «var» olacağım.

Hem, konuşurum da !.. Ancak, siz «insan» lar, sizin ölçülerinizle 20. yüzyıl başına kadar, benim dilimi anlayamadınız !..

Benim dilim, sizin dilinize benzemez ki... Gerçi, harflerle yazılmış, heceler ve kelimelerle konuşamaz. Fakat, dalgalarla konuşurum ben. Ben'deki enerji'yi, yıllar boyu, ışık, ısı, renk ve ses adını verdiğiniz çeşitlere dönüştürerek, kendimi size tanıtmaya çalıştım. Dilimi kavrayamadınızsa, suç benim mi ?..